

JOAQUIM CHANCHO

PROSPECTIVA 1973 – 2003

MIQUEL MOLINS I NUBIOLA

JOAQUIM CHANCHO. LLENGUATGE I SILENCI

CENTRE CULTURAL METROPOLITÀ TECLA SALA, L'HOSPITALET, 2005

FUNDACIÓ CAIXA TARRAGONA, TARRAGONA, 2005

© MIQUEL MOLINS I NUBIOLA

JOAQUIM CHANCHO. LLENGUATGE I SILENCI

MIQUEL MOLINS I NUBIOLA

Als seus seixanta-un anys, Joaquim Chancho és un excel·lent pintor que ha arribat a la plena maduresa creativa. Des dels primers setanta, temps de les inicials geometries i cal·ligrafies pròximes a l'escriptura i a la poesia, amb els alts i baixos i les crisis –que el van dur fins i tot a deixar durant un llarg període de temps la pintura–, els dubtes i les renúncies, de manera solitària i silenciosa ha arribat a una saviesa que el fa ser un dels grans entre els pintors de l'anomenada abstracció.

Manllevant el cèlebre aforisme de Jacques Derrida, “no hi ha res fora del text”, goso dir que en l'obra de Joaquim Chancho no hi ha res fora de la pintura. Que aquesta idea és l'eix fonamental de la seva obra, ocupada centralment en l'exploració del llenguatge pictòric com a base del pensament. I havent fet de l'exploració d'aquest llenguatge, de la xarxa de signes que és la pintura, la manera d'ordenar la seva experiència i de referir-se al món i a les coses, ha arribat a un grau de resolució admirable.

Chancho parla amb naturalitat de la pintura i pinta, tan convençut que l'única cosa segura és el dubte, com que la pintura, la seva pintura, és l'única cosa que l'acosta al coneixement, la seva única veritat, la seva raó de ser. No es tracta solament de la forma, el sentit profund del seu treball és que procedeix de la mateixa arrel que la seva manera d'entendre el món.

Sens dubte, Joaquim Chancho és un dels creadors més reflexius i d'ofici més demorat amb què compta la pintura espanyola.

He dit reflexió i he dit ofici. Com assenyala ell mateix, “la pintura és concepte i llenguatge”, una manera de conèixer i de trobar sentit no només al que fa, sinó també a la pròpia vida. El quadre és l'espai en què es plantegen i s'intenten resoldre totes les incerteses del món, sobre el qual i en el qual la pintura actua. No és un lloc arrecerat, un espai de salvació, sinó una manera d'estar i de continuar viu.

Cadascuna de les pintures és una resposta a aquesta complexitat i cadascuna és un resultat que comporta moltes renúncies, una “acció restringida” –segons l'expressió de Mallarmé que ara ha popularitzat l'exposició *Art i utopia* organitzada pel MACBA– en un procés, però, esperançat, que se segueix de manera ordenada, sistemàtica, amb l'ambiciosa intenció de conèixer la realitat, de comprendre el sen-

tit o el valor d'uns fets determinats, d'interpretar correctament les dades de la pròpia experiència.

D'altra banda, aquest ofici ha proporcionat a Chancho el just i precís equilibri en la seva capacitat de crear. Li ha imposat l'extraordinària paciència amb què ha anat bastint una obra sostinguda, d'aparent monotonia, que, partint d'una posició minimalista, d'uns mitjans mínims, de gests nimis i d'una reduïda gamma cromàtica de blancs, negres i vermells obscurs, s'ha obert a la visió poètica que després el quadre –i només el quadre– manifesta.

És una visió de gran sensibilitat que s'allunya del rigor normatiu i s'esplaia en les variacions de les trames. En les fortes composicions rítmiques d'ara, el color hi guanya acció pròpia, decisiva, i es produeix en gammes més lluminoses, brillants, gairebé estridents si no fos pel to general d'harmonia que hi domina. L'espai resultant és dens: s'hi entreveu la retícula o hi coincideix? L'espai és la forma, és el quadre, és la penetració de la llum dins la profunditat de la matèria o, al contrari, el sorgir de la matèria gratada en la superfície del color. És matèria en moviment que, a la fi, com va dir Malevic, segurament és el que anomenem esperit. És alhora plenitud de l'espai i alhora voluntat de silenci.

La pintura de Chancho no és fàcil i ha estat menysvalorada perquè no ha tingut mai l'encant –efímer– dels gestos loquaços o de les obres amb una forta implicació biogràfica dels seus artistes. Tampoc no ha participat de la dispersió i de la trivialitat de les múltiples cabrioles que el discurs crític ha intentat de racionalitzar en els últims anys. Ben al contrari, sempre s'ha produït al marge de presses i des d'una admirable independència, conseqüència d'una meditació individual, en bona mesura solitària.

La seva reflexió sobre la matèria i sobre la llum, el tractament de la matèria i de la llum, que apareix d'una manera més atzarosa, és el que el du a la necessitat de fer, i d'aquest fer, en resulta finalment alguna cosa que no és sempre prèviament evident.

Dir que Chancho no és un pintor que recreï la realitat exterior és una niciesa. La seva pintura no representa res en concret –per això els seus quadres només porten per títol, *pintura*, però és, com ha de ser la

pintura, la forma d'una relació privilegiada amb una realitat que no és visible o, més ben dit, és la forma de fer visible el que és indefinit.

En un text de 1998, Chancho ens diu que el vent li impedia observar el paisatge amb la nitidesa volguda i que, per protegir-se els ulls ja mig clucs, havia d'acotar el cap –en un acte de sincera humilitat davant la magnificència de la naturalesa– i que, d'aquesta manera, va aprendre a reconèixer “la fullaraca abans que les fulles tendres, els arbusts, el camí de les formigues, el color de les pedres, les petjades i els excrements dels animals; [...] des de la llunyania el límit indefinit entre terra i aigua, l'alineació lògica dels avellaners, la vinya, els ametllers i les oliveres; la diferència entre els conreus de regadiu i de secà, els òxids de ferro de la terra”.

En els seus quadres Chancho mira de resoldre un problema de visió, també de la mirada. Pretén eliminar tots els prejudicis i totes les convencions que influencien la mirada, de restituir-li el seu valor d'acte pur, integral i complet. La seva intenció és intentar fixar el valor de la percepció, que no és més que la perceptivitat, la facultat de rebre impressions sensorials i de transformar-les en sensacions.

La superfície pictòrica no és, doncs, una finestra oberta sobre una naturalesa geometritzada, és més semblant al mirall que reflecteix, geometritzant, l'espai i les formes naturals. Com va ensenyar el cubisme –i l'abstracció posterior–, el quadre és un objecte que com a tal està immers en un espai indefinit, l'espai de l'existència, i amb relació a tots els altres objectes que constitueixen aquest espai. Però, en la mesura que és l'efecte d'una síntesi quantitativa, té força i valor de mòdul, compromet en les seves coordenades tota la realitat i li comunica el seu ordre. No és només un resultat, és també una premissa de l'experiència que la sol·licita i la condiona.

La pintura es fa i és, alhora, contemplació estètica. L'interès específic i urgent de fer-la no ha de privar el pintor de veure el món com una natura serena, distesa. El quadre ha de ser, així, la imatge de la percepció de l'autor, la prova que aquesta acció és també una manera de conèixer. Per això la manera de fer de Chancho correspon a una condició moral que el du a racionalitzar –la pintura és un acte intel·lectual, diu– però també a penetrar en el més viu d'aquest procés, demostrant que el sentit de la raó és vida i no fórmula, a esgotar el valor qualitatiu, vital, fins i tot físicament vital, de la racionalitat.

Això explica dos aspectes que poden semblar contradictoris de l'obra de Chancho: la seva obstinada insistència en l'esquema geomètric (el quadrat, el rombe) i el caràcter netament artesà de la factura, la importància que hi té el fet físic, la tactilitat. En la pintura de Chancho, la forma geomètrica és una dada, un punt de partida, representa la base comuna de l'experiència intel·lectual, de la mateixa manera que el color representa la base comuna de l'experiència visual. El seu treball comença a partir d'aquestes dades i segueix després amb una lenta elaboració i decantament, tot mirant de sostroure-les de la rigidesa moral de l'esquema, de fer-les sensibles i actives en un complex tram de relacions, de donar-los una existència material i temporal, una harmonia íntima i afectiva.

He dit ofici demorat i treball manual, artesanal. Que no s'ha d'entendre, en cap cas, cuina. Com diu molt bé el mateix Chancho, la pintura no necessita de cap aprenentatge, ni tampoc és creativa –com ho és la restauració–, no té cap necessitat d'inventar plats diferents.

L'art pictòric de Chancho és el resultat de la profunda convicció que l'experiència estètica és una experiència integral, i que intentar entendre el món i entendre's un mateix –posar-hi solució és una altra cosa– només es pot aconseguir a través de l'exercici directe de la pintura.

La profunda i radical actitud creadora de Chancho s'explica a partir de la sòlida convicció –transmesa amb eficàcia en el seu mestratge a la Facultat de Belles Arts– que la pintura és el lloc idoni per demostrar l'absoluta continuïtat i unitat de coneixement i de fer, d'acció mental i física.

La pintura de Chancho és la demostració d'una estètica, d'una estètica en acte, parca en efusions i corpòria d'una manera impressionant en la seva matèria. Una pintura que ha renunciat a qualsevol aparent contingut humà a canvi de l'obligació imperativa d'atendre la seva vocació utòpica.